

PREUREĐENJE ARHEOLOŠKOG MUZEJA U SPLITU

Jagoda Mardešić
Arheološki muzej
Split

Sažetak:

Gradnja današnje zgrade Arheološkog muzeja u Splitu završena je 1914. prema projektu austrijskih arhitekata Augusta Kiresteina i Friedricha Ohmanna na, tada pustom predjelu, na putu prema Solinu. Muzej je otvoren za posjetitelje 1922.

Zamisao dvojica arhitekata predviđa kružno kretanje posjetitelja, od lapidarija prema dvoranama pa opet kroz lapidarij.

Od 1970. prema projektu A. Svarčića zatvorene su dvije bočne komunikacije između oba krila lapidarija i dvorane, što predstavlja negaciju izvornog projekta.

Vrijeme od 1973. do 1994. obilježeno je porastom broja zaposlenih, povećan je broj muzejskih predmeta, biblioteka se bogatila tako da je dio knjiga i arhivske građe prebačen u improvizirane prostore ispod krova koji je prokišnjavao.

1994. bila je obilježena pripremama za XIII. međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju pa se pristupilo uređenju cijelog prizemlja i sanaciji krova.

Veći građevinski zahvat nakon 80 godina obuhvaćen je projektom arh. Vinka Peračića u kojem je bio sadržan povećan prostor za izlaganje i prizemlje zgrade je kompletno namijenjeno posjetiteljima, a kat i potkrovlje muzejskom osoblju. Riješeno je pitanje prirodnog osvjetljenja, pitanje preparatorske radionice i potkrovlje sa sedam prostorija od kojih su dvije prostorije namijenjene biblioteci. Tim zahvatima radna i izložbena površina je povećana za jednu trećinu što odgovara broju uposlenih i povećanom fondusu muzeja. Sve radove financirali su Ministarstvo kulture, Grad Split i Arheološki muzej u Splitu.

radnja današnje zgrade Arheološkog muzeja u Splitu započeta je 1912. godine, a završena 1914. godine prema projektu austrijskih arhitekata Augusta Kirsteina i Friedricha Ohmanna. Sličan muzej ova su dva arhitekta projektirala u Carnuntumu. Splitski muzej je podignut na tada pustom predjelu zvanom Skalice na putu prema Solinu. Novoj zgradi prethodila je dugogodišnja Bulićeva prepiska s ondašnjim vlastima, u kojoj je on uporno dokazivao da je stara zgrada neadekvatna za smještaj muzeja.¹

Nakon dosta problema s useljenjem u novu zgradu muzej je otvoren za posjetioce 1922. godine - 100 godina nakon što je podignuta prva muzejska zgrada. Izvorna zamisao dvojice austrijskih arhitekata predviđa kružno kretanje posjetilaca. Ušavši u lapidarij, posjetilac se kreće kroz lijevo krilo lapidarija da bi zatim ušao u izložbenu dvoranu u prizemlju muzeja kroz bočna vrata koja spajaju lapidarij i dvoranu. Nakon obilaska dvorane posjetilac izlazi kroz druga bočna vrata u desno krilo lapidarija. Dakle, prvo se razgleda jedan dio kamenih spomenika, a nakon toga eksponati manjih dimenzija smješteni u dvorani i zatim ponovno kameni spomenici. Pored izložbene dvorane u prizemlju je bio i stan čuvara, a na drugoj strani portirnica. Na katu muzejske zgrade bila je smještena biblioteka, kancelarije te stan

Hodnik i recepcija Arheološkog muzeja u Splitu

Velika izložbena dvorana, pogled na središnju apsidu

ravnatelja, koji je preuređen u kancelarije nakon smrti M. Abramića, koji je bio posljednji ravnatelj koji je tu stanovao. Stari postav M. Abramića zadržao se do 1970. godine, kada je, prema projektu arhitekta A. Svarčića, modernizirana izložbena dvorana. Tada su zatvorene dvije bočne komunikacije između oba krila lapidarija i dvorane tako da od tada posjetioci ulaze u izložbenu dvoranu na glavna vrata smještena u sredini istočnog pročelja zgrade. Ovaj postav predstavlja negaciju izvornog projekta ne samo zbog zatvaranja bočnih vrata već i zbog zatvaranja velikih prozora smještenih na zapadnom zidu zgrade. Prozori su zatvoreni panoima, unutrašnjost dvorane i hodnika ispred nje obojena je u "pompejansku" crvenu, a umjesto starih, masivnih, vitrina postavljene su lakše vitrine uz zidove i stupove. Rasvjeta je bila isključivo umjetna, a postignuta je pomoću reflektora na stropu te rasvjetnih tijela u vitrinama. Podovi u dvorani i kameni "teraco" pod u hodniku i predvorju kao i kamene stepenice u unutrašnjosti zgrade prekriveni su sivim tepisonom. Novi muzejski postav otvoren je 1971. godine, kada je ravnatelj bio M. Nikolanci.

Od dvije manje dvorane sjeverna je zadržala svoju namjenu, tj. ostala je portirnica, dok je južna dvorana preuređena 1984. godine u manju izložbenu dvoranu namijenjenu za povremene i gostujuće izložbe i predavanja (tzv. Bulićeva dvorana). Vrijeme od 1973. do 1994. godine obilježeno je značajnim porastom broja uposlenih. Od 14, koliko ih je bilo 1973. godine, broj muzejskog osoblja je do 1994. godine narastao na 33. Pored toga, nekoliko opsežnih zaštitnih istraživanja koje je Muzej vodio tijekom 80-ih, bitno su povećala broj muzejskih predmeta. Budući da je i biblioteka rasla, dio knjiga i arhiva morao je biti smješten u potkrovlju u improviziranim "sobama" ispod krova koji je prokišnjavao. Četvrti problem koji je u mnogome otežavao rad na obradi nalaza bila je preparatorska radionica, smještena na katu u jednoj prostoriji koja je ujedno bila i prostor za crtanje.

Velika izložbena dvorana, pogled na ulaz

Što se tiče izložbene dvorane, stanje se nije mijenjalo sve do početka rata kada je postav sklonjen na sigurno. Vitrine su jednim dijelom demontirane, a jedan dio je iskorišten za izložbu "Starohrvatski Solin", koja je otvorena na jesen 1992. godine. Nakon što su uklonjeni panoi s fotografijama koji su prekrivali prozore na zapadnom zidu izložbene dvorane, pokazalo se da je neophodna hitna sanacija prozora i zapadnog zida. To je ujedno bilo vrijeme priprema za XIII. međunarodni kongres za starokršćansku arheologiju, koji je trebao biti održan u rujnu 1994. godine. Jasno je da nije bilo moguće dočekati otvaranje kongresa u zgradi čiji je krov prokišnjavao, a izložbena dvorana bila u poluruševnom stanju.

Prvo se pristupilo uređenju cijelog prizmelja, a odmah zatim i sanaciji krova. Prilikom radova na krovu bilo je dosta problema koji su bili rezultat kako loše izvedbe tako i nekvalitetnog krovnog crijepa koji je nakon 5 sati kiše počeo propuštati vlagu. Jedino rješenje je bila nabava novog crijepa i angažiranje drugog izvođača, tako da je taj problem naposljetku riješen, ali s velikim odstupanjem od predviđenog roka, što je usporilo i ostale radove. Ovo je bio prvi veći građevinski zahvat, ne računajući manje popravke, od izgradnje zgrade, dakle, nakon 80 godina.

Početak 1994. godine arhitekt S. Božić, tada zaposlena u Muzeju, izradila je "Projekt uređenja izložbenog prostora Muzeja s pretprostorima", koji nije prihvaćen u nadležnim gradskim službama. Prihvaćen je projekt arh. Vinka Peračića, koji je obuhvatio i raniji projekt S. Božić. Prema njegovoj zamisli dva bočna otvora u dvorani i dalje ostaju zatvorena pa se u izložbeni prostor ulazi kroz glavni ulaz. Izložbeni prostor je povećan prenamjenom bivše portirnice, odnosno manje dvorane desno od ulaza, u prostor za izlaganje prapovijesne zbirke i korištenjem hodnika u čijem su zapadnom zidu predviđene niše za izlaganje manjih kamenih spomenika. Po novoj koncepciji povećava se

Potkrovlje, središnji dio galerije - poslije preuređenja

prostor namijenjen za izlaganje antičke i srednjovjekovne zbirke. Tzv. Buličeva dvorana (dvorana lijevo od ulaza) pregrađena je na način da veći dio zadržava staru namjenu i služi kao dvorana za predavanja i manje izložbe, dok manji dio sadržava sanitarni čvor za posjetioce, čajnu kuhinju te galeriju na kojoj je predviđena radionica za školsku djecu koja posjećuju Muzej. Recepcija se nalazi na južnom kraju hodnika. Time je prizemlje zgrade u potpunosti namijenjeno posjetiocima, a kat i potkrovlje muzejskom osoblju. Prozori u velikoj izložbenoj dvorani vraćaju se izvornoj namjeni - propuštaju prirodno svjetlo čija se raspršenost postiže zastorima.

Da procijeni pukotine koje su se pojavljivale u zgradi angažiran je inženjer građevine, koji je predložio mjere sanacije. Tijekom radova sanirana je vlaga koja se pojavljivala u dvorani, sa zidova je skinuta stara žbuka (zbog velikih oštećenja nastalih uklanjanjem konzola bivšeg postava, postojećih dotrajalih instalacija te zbog prodora vlage) i nanosena je nova. Parket u velikoj dvorani je popravljen, dok je u Buličevoj dvorani postavljen novi. Umjesto stare koncepcije po kojoj je dvorana bila osvijetljena stropnim rasvjetnim tijelima opća rasvjeta je postavljena na zidove, dok su za vitrine predviđena posebna rasvjetna tijela te je tako i provedena mreža električnih instalacija. Ponovno su otkrivene kamene stepenice u unutrašnjosti hodnika i dvorane koje su ranije bile prekrivene tapisonom. U hodniku i atriju je ispućani stari pod od lijevanog teraca zamijenjen kamenim pločama. Atrij, hodnik i velika dvorana obojeni su sivo-zeleno. Svi metalni dijelovi otvora (prozorske rešetke) su demontirani, popravljeni i ponovno postavljeni. U ovako uređenom prizemlju je otvorena izložba "Salona Christiana" postavljena u povodu kongresa (rujan 1994. godine). Odabir predmeta za stalni postav je napravljen, a izrađen je i projekt vitrina.

Pitanje preparatorske radionice riješeno je njenim preseljenjem iz potpuno neadekvatnog prostora na katu muzejske zgrade u već

Potkrovlje, pogled na galeriju i hodnik

postojeći objekt u stražnjem vrtu muzeja, koji je znatno proširen dogradnjom. Za potrebe radionice iskorišteno je prizemlje, koje je također moralo biti sanirano i prilagođeno novoj svrsi. Ovim su zahvatom omogućeni svi građevinski uvjeti za rad na konzervaciji nalaza, kako onih manjih dimenzija tako i većih koje do tada nije bilo moguće obrađivati na katu zgrade. Osim prostora za rad na materijalu, radionica sadržava i prostoriju za crtanje te foto-laboratorij. Na ovaj je način oslobođena soba na katu koja je iskorištena za privremeni smještaj dijela bibliotečnog fonda koji se nalazio u potkrovlju.

Građevinski radovi na radionici završeni su 1995. godine, kada su preparatori i crtači preselili u nove prostorije. Potkrovlje je ispražnjeno ne samo od knjiga već i od ostalih predmeta koji su tu bili deponirani pa se, nakon što su odobrena sredstva za taj zahvat, moglo pristupiti uređenju i ovog prostora. Dotadašnji skućeni radni prostor kustosa (radila su i po tri kustosa u jednoj prostoriji) te nedostatak prostora za smještaj dijela bibliotečnog fonda odredili su namjenu ovog prostora. Potkrovlje je istodobno trebalo sadržavati i manje "depoe" tj. prostore za privremeni smještaj materijala koji je u obradi. Prema izvornoj koncepciji dvojice austrijskih arhitekata, potkrovlje je organizirano na isti način kao i prizemlje i kat: uzdužni hodnik dijeli prostor na dvije polovice. Zapadna strana potkrovlja bila je za oko 1,2 m podignuta u odnosu na hodnik i istočnu polovicu. Projekt preuređenja izradio je također V. Peračić. Sva četiri zida obuhvaćena su čeličnim prstenom kako bi se stabilizirala zgrada, a ujedno i stvorila osnova koja nosi podnu konstrukciju. Na ovaj način izbjegnuto je opterećenje starog poda za koji nije bilo sigurno da li može izdržati povećanu težinu. Prilikom radova na krovu pokazalo se da su grede koje nose krovnu konstrukciju u dobrom stanju i da ih, osim manjih zahvata na čišćenju i zaštiti drva, nije potrebno mijenjati. U osnovi je zadržana stara prostorna organizacija potkrovlja.

Podijeljeno je uzdužnim hodnikom kojemu se s desne strane nalazi 7 prostorija, od kojih je 5 namijenjeno kustosima, a dvije biblioteci. Ove su prostorije zatvorenog tipa: radi se o sobama koje su omeđene zidovima koje su osim kod biblioteke i prapovijesnog kabineta, zatvorene vratima. Lijeva, istočna strana, zadržava izgled potkrovlja. U njoj se, na povišenoj razini, nalaze "boksovi" - prostori za rad koji su jedni od drugih odijeljeni pregradama od mutnog stakla, a potpuno otvoreni prema središnjem hodniku. Potkrovlje sadržava i "depoe" za privremeni smještaj materijala te sanitarni čvor. Zapadni zid hodnika predviđen je za smještaj polica za biblioteku.

Budući da je sama zgrada Muzeja zaštićena kao spomenik kulture, na krovu su otvorena samo dva nova prozora s obje bočne strane tako da su obje fasade ostale neizmijenjene. Pokazalo se da je bojazan od nedostatka prirodnog svjetla bila neopravdana jer postojeći i novi otvori daju dodatno svjetla². Ovaj je dojam pojačan bijelom bojom zidova, svijetlim parketom te svijetlom bojom greda.

Opisanim se zahvatima korisna radna i izložbena površina povećala za više od trećine, što i odgovara povećanju broja uposlenih i povećanom fundusu Muzeja. Preostaje oprema novih prostora uključujući vitrine za stalni postav kao i dio namještaja za potkrovlje, zatim uređenje lapidarija, uvođenje hidranta te nastavak uređenja depoa. Sve navedene radove financirali su Ministarstvo kulture, Grad Split i Arheološki muzej u Splitu.

Bilješke:

1. Ovu je prepisku, uz opširne komentare o stanju muzejskih zbirki, objavila N. ANZULOVIC, O historijatu gradnje Arheološkog muzeja u Splitu, VAHD, 75, 1981., str. 165.
2. Isto, str. 191.

Summary:

The Refurbishment of the Archaeological Museum in Split

The construction of the present-day building of the Archaeological Museum in Split was finished in 1914 after a project of Austrian architects August Kirestein and Friedrich Ohmann on what was at that time a deserted spot on the road to Solin. The museum was opened to the public in 1922. The concept of the two architects envisioned that the visitors take a circular route, from the collection of stone monuments towards the rooms and then back to the collection of stone monuments.

In 1970, in line with the project put forward by A. Svarčić, two lateral communications between both of the wings of the collection of stone monuments and the hall were closed, thus negating the original project.

The period between 1973 and 1994 was characterised by an increase in the number of staff; the number of objects was increased, the library expanded, so that a part of the books and archives was moved to improvised locations in the attic under a leaking roof.

1994 was marked by preparations for the 13th International Congress for Ancient Christian Archaeology, so that the entire ground floor was refurbished and the roof repaired. A major architectural intervention after 80 years, after a project by Vinko Peračić, expanded the exhibition space, and the ground floor was exclusively devoted to visitors, and the first floor and attic to museum staff. The problem of natural lighting was solved, as well as the problem of a preparation workshops and attic with seven rooms, two of which were devoted to the library. This represented an increase of the work and exhibition space by a third, and this corresponded to the increase in the number of staff and of the museum holdings. All the work was financed by the Ministry of Culture, the city of Split and the Archaeological Museum in Split.